

Neven Šimac, *Dvojbe, strahovi, strepnje, ali i nade glede europskih integracija*, Zagreb, Udruga za demokratsko društvo, 2011, 56 str.

Branko Zebić

Branko.Zebic@mvep.hr

Dvojbe, strahove, strepnje, nepoznanice, ali i nade glede europskih integracija obradio je s tri različite strane dr. Neven Šimac, pravnik i politolog s bogatim iskustvom na ovom području, u knjižici koju je izdala Udruga za demokratsko društvo u Zagrebu. U prvom dijelu Šimac govori o strahovima i nadama hrvatskih građana, u drugom o pitanjima i sumnjama građana »stare Europe« (EU 15), a u trećem, posljednjem dijelu ove zanimljive i svima pristupačne brošure prenosi argumente u prilog EU, što ih je londonski *The Independent* podastro britanskoj javnosti 2007. godine, pod naslovom »50 razloga zašto voljeti Europu«.

I. Hrvatski strahovi i nade

Među najčešćim bojaznima koja se mogu čuti od hrvatskih euroskeptika, ali i mnogih drugih naših sugrađana kada se govori o skorom priključenju Europskoj uniji, jest ona o gubljenju suvereniteta. Često se u javnosti govori o *sindromu 4B* (Budimpešta, Beč, Beograd, Bruxelles) i pritom spominje poznata izreka Stjepana Radića o »guskama u magli«. Autor s punim razumijevanjem za ovu nacionalnu frustraciju – a imale su je i druge nacije koje su ulazile u EU – upozorava da je ipak riječ o drugoj vrsti ujedinjavanja; po prvi puta riječ je o dobrovoljnom ujedinjavanju europskih država koje pritom ostaju neovisne države. Riječ je o prenošenju tek dijela suvereniteta, pri čemu treba istaknuti da najviše državne ovlasti, poput vanjske politike, vanjske i unutarnje sigurnosti te gospodarske, porezne i socijalne politike ostaju u isključivoj nadležnosti nacionalnih država. Osim toga, Lisabonskim ugovorom izričito je propisan postupak izlaska iz EU...

Gubi li se u Europi identitet, potiru li se tradicionalne vrednote? Šimac je uvjeren da se on ne gubi ulaskom u Europsku uniju, integraciju čija je parola

»Ujedinjeni u različitosti«. Štoviše, unija je prilika za njegovo jačanje, o čemu govore i oni koji imaju dugogodišnje iskustvo u toj integraciji.

Za autora nije sporno što se u temeljnim europskim dokumentima ne spominju kršćanski korijeni Europe. S jedne strane, riječ je o pravnim, institucionalnim i političkim dokumentima, a ne povijesnim i vjerskim, a s druge, činjenica je da je Europa viševjerski kontinent, kojem je jedno od glavnih načela ono o nediskriminaciji.

Ne stoje ni prigovori o relativiziranju života na početku i na njegovu prirodnom svršetku (toleriranje eutanazije), o zanemarivanju obitelji, toleriranju droge... Iako je doista riječ o »europskim« (i ne samo europskim) fenomenima, autor naglašava da ništa od navedenog nije u nadležnosti institucija Europske unije. Sve je to u isključivoj nadležnosti država članica.

Šimac se suprotstavlja i nekim drugi hrvatskim strahovima ili demagoškim floskulama. »Rasprodaju Hrvatske« treba razlikovati od »četiri slobode kretanja« (roba, kapitala, ljudi i usluga) koje su temelj Europske unije kao prvenstveno gospodarske integracije. Za razliku od prvih dviju, druge dvije nisu još u potpunosti zaživjele. Potpuna sloboda protoka roba i kapitala ne znači da će Europa sprječavati Hrvatsku da zaštiti svoja prirodna bogatstva od uništavanja ili privatiziranja. Dapače, europski program *Natura 2000* govori upravo suprotno: moguće je uz potporu Europske unije ograničiti gradnju, rasprodaju, ali i zaštitu osjetljivih, naročito morskih područja.

U demagoške floskule Šimac ubraja često spominjano »nestajanje« ili »zabranu« sira i vrhnja, kulena i pršuta, jednom kad uđemo u EU. Od zabrane proizvodnje tradicionalnih hrvatskih delicija treba razlikovati zaštitu potrošača, što je prije svega u interesu hrvatskih građana.

Zastrašivanje ljudi rastom cijena, padom standarda i dolaskom prljave industrije, opovrgavaju iskustva iz posljednjeg kruga proširenja. Osim propadanja dijela nerentabilnih, subvencioniranih poduzeća, nove su članice u cjelini imale (do ove globalne financijske i ekonomske krize) ubrzan razvitak gospodarstva. Autor, osim toga, kao model nudi europsku praksu horizontalnih subvencija, kojima se ne pogoduje pojedinim nerentabilnim poduzećima, već se u vidu ima ravnomjerno razvitak društva ili poticanje razvitka općenito. O prljavoj industriji dovoljno je reći da je ta tematika u isključivoj nadležnosti država članica. Od Europe, kojoj je zaštita okoliša jedna od najjačih politika, Hrvatska može dobiti samo pomoć.

Hrvatska u Europi, unatoč svojoj veličini, ne bi trebala biti marginalizirana, kako se neki pribojavaju. Šimac podsjeća na široke demokratske mogućnosti aktivnih građana za razliku od onih pasivnih. I najmanji mogu zapriječiti velike odluke unutar unije. Tu su i prilike promicanja nacionalnih interesa koji korespondiraju s općim, europskim interesima (zaštita šuma ili mora)...

Europa nije Haag odnosno haaški sud, upozorava Šimac. On podsjeća da je haaški sud osnovalo Vijeće sigurnosti UN-a 1993. godine te da je Hrvatska prva iznijela ideju o osnivanju suda za ratne zločine.

Zagovornicima ostajanja Hrvatske izvan integracijskih procesa autor odgovara da živimo u globaliziranom svijetu u kojem se države kroz europske integracije mogu bolje pripremiti za izazove financijske i ekonomske globalizacije. I Europska unija je neka vrst globalizacije, ali za razliku od svjetske, često »divlje i neobuzdane, nadasve financijske globalizacije«, ona je uređena globalizacija »s pravilima i na korist većine«. Hrvatska u toj integraciji kroz pretpristupne fondove, a kasnije i kroz strukturne i kohezijski fond može značajno unaprijediti svoje institucije, reformirati poljodjelstvo, ribarstvo, turizam... te oživjeti proizvodnju, okrenuti se novim gospodarskim rješenjima (eko-proizvodnji npr.). Ukratko, može povećati svoju konkurentnost na europskom i svjetskom tržištu.

Na kraju prvog dijela u tom pozitivnom tonu, autor iznosi »nade i prednosti« hrvatskog ulaska u Europsku uniju. Zaključuje da EU donosi više *reda*, *posla* i *mogućnosti*, a *manje korupcije*, *pljačke* i *nepotizma*. U Europi postoji veća *mobilitnost rada* i *zaposlenosti* te *šire mogućnosti studiranja*. Ipak, treba biti svjestan da Europa nije *deus ex machina*, već samo ono što sve njene članice odluče da ona bude. Nacionalna država ostaje, smatra Šimac, »osnovno mjesto gdje građani mogu utjecati na javni život i odlučivati i gdje će uvijek morati odlučivati«.

II. Europska pitanja i dvojbe

Ne boje se i ne dvoje samo Hrvati uoči ulaska u Europsku uniju. Slična su se pitanja, a naročito u ovo krizno doba, oduvijek pojavljivala i među građanima EU. Šimac ne skriva da nema odgovor na svaku europsku nedoumicu. Dok je u nekim pitanjima moguće umiriti i iskusne Europljane, neka su pitanja naprosto »neodgovorljiva«. Ostaju otvorena pitanja. Jer i Europa je u stalnoj tranziciji, a ne samo u trenutačnoj krizi. Ipak i u takvim teškim pitanjima Šimac daje smjernice, nagovještava moguća rješenja.

Neka od tih težih pitanja su, hoće li Europa uspjeti od ekonomskog diva (barem onakvog kakvog ga pamtimo prije izbijanja krize) postati i politički div koji može ravnopravno sjediti za stolom s velikim državama poput SAD-a, Kine, Rusije... Premda je, prema autoru ove knjižice, Europa još uvijek »politički patuljak«, ipak pokazuje naznake da bi na globalnom planu mogla odigrati pozitivnu i značajnu ulogu – u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, primjerice, zalažući se za univerzalne vrijednosti, da ne prevlada isključivo logika neoliberalnih vrijednosti, zakon tržišta i profita. Europska unija tu tendenciju unutar Svjetske trgovinske organizacije već i sada pokazuje. Zalažući se za općeprihvaćene vrijednosti, Europa na globalnom planu može još znatnije doprinijeti u različitim pitanjima, od klimatskih promjena i zaštite okoliša do energetike, međunarodne sigurnosti i migracija.

Na pitanje (krajnjih) granica EU još je teže odgovoriti. Ono i dalje ostaje otvoreno. Pritom autor naglašava da (značajnije) širenje umanjuje mogućnosti za određivanjem jasnog europskog identiteta.

Lakše je odgovoriti na uobičajeno pitanje ili dvojbu o demokratičnosti EU ili europskom »demokratskom deficitu«. Šimac ne poriče taj fenomen-problem, ali istovremeno naglašava da se EU kroz svaki novi ugovor postupno demokratizirala. Ističe novu ulogu Europskog parlamenta koji se Lisabonskim ugovorom »izjednačava« s dosad nedodirljivim Vijećem ministara. Ovdje autor ne propušta napomenuti da dijelovi suverenosti koje države članice prenose, odnosno delegiraju na institucije EU-a ostaju pod kontrolom tih istih država.

Još je lakše nedvosmisleno odgovoriti na pitanja ignorira li Europa regije, pogoduje li nestanku javnih službi i usluga, je li protiv poljodjelaca, stočara i ribara i hoće li postati smetlište i zanemariti okoliš? Odgovor je uvijek – ne. Autor ističe da je upravo EU ta koja se pred svjetskim forumima zalaže za »tržišnu socijalnu državu«, da izdvaja za poljoprivredu više od drugih, da 80 posto proračuna odlazi na »unutarnju solidarnost«. Iako socijala uglavnom nije u nadležnosti EU, zahvaljujući europskim vrijednostima, načelima i pravu razvila se i ukorijenila u državama članicama.

Teža su pak pitanja o useljeničkoj i energetskej politici, o proizvodnji koja iz Europe seli u Aziju, o zajedničkoj poreznoj i socijalnoj politici... Šimac navodi činjenicu da će do sredine ovog stoljeća Europi nedostajati – ukoliko želi održati postojeću razinu razvoja – 50 milijuna radnika. Nema zasad odgovora kako riješiti taj problem. Treba li i Europa postupiti sebično i prihvatiti mlade i obrazovne ljude bez nadoknade državama koje su ih školovale? Tek je jedno u nizu pitanja s tim u svezi. Ne postoji jednostavan odgovor ni na problem seljenja proizvodnje i uslužnih kapaciteta u Aziju. Ipak Europska unija i u tom slučaju daje barem neki odgovor. Zasad (od 2006.) je to »kompenzacijski« fond od pola milijarde eura, namijenjen uglavnom službama zapošljavanja te za doškolovanje. Europa nema zajedničku socijalnu i poreznu politiku i to je najkraći odgovor svima onima koji se boje da nacionalne institucije ulaskom u ovu integraciju nemaju više nikakvu važnost. Za razliku od socijalne i porezne politike, koje ostaju u isključivoj nadležnosti država članica, EU je prisiljena usklađivati i voditi zajedničku energetskeu politiku. I ovdje se primjenjuje načelo *supsidijarnosti*.

III. Britanskih »50 razloga zašto voljeti Europu«

Pedeset *Independentovih* razloga za EU Šimac sažima na njih desetak. Na prvom su mjestu mir i stabilnost koje više od pola stoljeća uživaju građani država članica i zbog kojih se konačno krenulo u projekt zajedničke Europe.

Kao »mamac« za euroskeptične Britance *Independentu* je poslužila i činjenica o stalnoj, sve većoj demokratizaciji institucija EU. Autor na nekoliko mjesta

ističe taj napredak i pritom podsjeća da pravo mjesto demokracije ostaju nacionalne države.

Utjecaj i značenje »demokratskog bloka od 27 država« na svjetskoj sceni pridonosi stvarnom suverenitetu država članica, tvrdi ova britanska novina, a potvrđuju to »stari« članovi (Irci), ali i novi (Poljaci). Šimac zaključuje da bi i Hrvatska u Europi mogla ojačati svoj suverenitet u odnosu na sve osvajače i okupatore tijekom posljednjih stoljeća.

Ljudska prava posebno su civilizacijsko postignuće upravo europskog kontinenta – između ostalog zahvaljujući njenim integracijama, Vijeću Europe i Europskoj uniji.

Europa je nadalje poticaj za reforme, o čemu upravo danas najbolje svjedoči Hrvatska.

Suprotno uvriježenom mišljenju, Europska unija nije skupa integracija. Njen proračun posljednjih godina iznosi oko 140 milijarda eura, što čini neznatno više od 1% bruto proizvoda država članica. Veliki europski birokratski aparat (35 tisuća zaposlenih) troši svega 6% tog proračuna, dok 80% proračuna odlazi na poljoprivredu, unutarnju solidarnost i nerazvijena područja unutar EU.

Europska unija je danas jedinstveno područja na kojem živi 500 milijuna ljudi. Europa je kontinent »bez putovnica«. Na kontinentu su 22 države udružene u »Schengenski prostor«, dok 17 članica EU (331 milijun stanovnika) ima zajedničku valutu euro. Sve to pogoduje i potrošačima i ulagačima. Sve do izbijanja svjetske financijske krize Europa je bilježila stalan rast. Oporavak nakon krize koja je počela 2008. godine na razini cijele EU zabilježen je već 2010. godine i iznosio je 1,7%.

Na kraju se navode još dvije važne značajke Europske unije. Ona na poseban način potiče znanstvena istraživanja i inovacije, posebno od sastanka na vrhu u proljeće 2000. u Lisabonu.

Europska unija, po jednom je Gallupovom istraživanju provedenom 2007. godine na uzorku od 57 tisuća ispitanika diljem svijeta (52 države), izabrana modelom države/integracije za cijeli svijet. Naime, na pitanje, koji bi dio svijeta trebao imati značajniji utjecaj u svijetu da bi svijet bio bolji, najviše je ispitanika (35%) odgovorilo da je to Europska unija.

Nakon čitanja ove knjižice (56 stranica džepnog formata) moglo bi se zaključiti da je Europa *teško pitanje*. Prije nego *obećana zemlja*. Postoji nemalen broj dvojbi, strahova i strepnji, kako kod nas koji se spremamo u ovu »udругu europskih nacija *sui generis*«, tako i kod onih koji godinama ili desetljećima žive u njoj. No iz svega rečenoga, uzmemo li u obzir svijet u kojem živimo, imamo li na umu sve dosadašnje propuste i činjenicu da neki stari *grijesi* dolaze na naplatu, ostaje nam da zajedno s autorom pokušamo zaključiti – da je Europa, pogotovo za nas koji *ovdje i sada* živimo, ipak prije svega nada. Nada i prilika za jedno neizvjesno globalno sutra.